

Onze ouders zijn altijd bij ons

Introductie van de familieopstelling

Vanaf die dag hield de vraag welk effect het leren met behulp van een 'helper' heeft, ons voortdurend bezig. De kinderen begonnen mij naar mijn eigen ouders te vragen en vroegen of deze in mijn voorstelling ook nog aanwezig zijn. Ik vertelde hen dat mijn vader al gestorven was, maar dat ik nog steeds met grote dankbaarheid aan hem dacht, omdat hij mij bij mijn werk als lerares, bij moeilijke situaties op school nog steeds kon helpen. Het hele thema 'ouders en kinderen' werd een belangrijk interessegebied, wat mij verbaasde, omdat het in voorgaande jaren in groep acht vaak ging over zelfstandig worden en het losmaken van ouders, over seksualiteit, over geweld op de televisie, op straat en op school, over verliefdheden, drugs en aanverwante thema's.

De kinderen vroegen mij of wij vrijdags tijdens het laatste uur, dat was de duitse les, die ik vaak ter beschikking stelde voor een vrije invulling, verder over de familie konden praten. Zij vermoedden dat ik nog meer wist. En ik bespeurde dat zij er graag over wilden praten. Zo kwam het dat wij die vrijdag in een kring zaten. Een jongen vertelde dat hij snel een klein broertje zou krijgen. Een ander zei, dat hij dat liever niet zou hebben, omdat hij dan niet meer zoveel aandacht van zijn ouders zou krijgen. We hadden het er over of de liefde minder zou worden, wanneer er meer zusjes en broertjes zouden zijn. Of liefde te delen is, of dat ouders ook nog steeds van een kind houden op het moment dat ze meer aandacht aan een pasgeborene geven.

Dat gesprek verliep tot mijn verbazing zonder verstoringen of zonder dat iemand zich verveelde. Het was eerder zo dat er een soort spanning, een voelbare verwachting in de klas hing. Toen vertelde ik, dat ik met andere volwassenen soms een familiespel speel. Natuurlijk wilden velen dat meteen spelen. Ik legde hen uit dat je daarvoor representanten uitzoekt, en die een plaats geeft, alsof ze vader, moeder, broer, zus of jou zelf zijn. Vervolgens liet ik hen dat zien, met mijn eigen familie van herkomst. Zij wisten al dat ik twee broers heb, en dat mijn moeder (toen) nog leefde en mijn vader al gestorven was.

Ik stelde met behulp van vijf schoolkinderen mijn familie op. Iedereen

wilde natuurlijk graag een familielid vertegenwoordigen. In het begin was het ook een beetje teleurstellend, dat alleen met het opstellen het familie-spel al voorbij was.

Toen ik de vijf representanten allemaal had opgesteld, trad er rust op, en vroeg ik ieder van de opgestelde kinderen te zeggen wat er in hem of haar om ging.

Het meisje dat mijn moeder vertegenwoordigde zei, dat ze graag dichter bij haar man wilde staan. (Ik had de representant van mijn overleden vader wat meer naar achteren gezet, en zij strekte haar arm naar hem uit.) Ik werd zeer droevig. Sinds enige tijd had ik gemerkt dat mijn moeder zich voorbereidde op haar sterven. De kinderen waren sprakeloos, hoewel er niets anders was gebeurd, dan dat ik vijf van hen op een bepaalde plek had neergezet, en dat het meisje dat mijn moeder vertegenwoordigde, haar gevoelens had verwoord. Zij merkten dat zij deel hadden aan een veld, dat door het opstellen was ontstaan, en zij bemerkten mijn verdriet.

Op dat moment hield het spelen op, en de kinderen vroegen of zij hun familie ook mochten opstellen en of het dan bij hen ook zo zou gaan dat de representanten gevoelens zouden uiten. Ik raadde hen aan er eerst nog eens over na te denken, vanuit het idee dat de opstelling iets intiems van de familie laat zien, wat niet ieder kind zonder meer aan de klas zou willen tonen. Met dat antwoord waren ze tevreden, althans gedurende een korte tijd.

Ik vertelde hen dat de familie het belangrijkste is dat wij hebben en dat we daarover nauwelijks na hoeven te denken, omdat ieder weet dat een kind van zijn ouders houdt, ook als die ouders het kind onrecht doen, ook wanneer het kind een hekel aan hen heeft. Dat gaf een enorm tumult. Enkelen wilden me bewijzen, dat zij wel een te grondige hekel hadden aan hun ouders, om zich nog met hen verbonden te kunnen voelen, omdat zij hen verboden oplegden, uitscholden, sloegen. Anderen vertelden echter, dat zij 's avonds alleen konden slapen als zij het weer goed gemaakt hadden met hun ouders.

Ik liet dat allemaal vanzelf tot rust komen en zei hen: 'Ik weet dat sommigen van jullie het moeilijk hebben met jullie ouders, en onrechtvaardig door hen behandeld worden of gekwetst zijn. Ondanks dat blijf ik bij mijn overtuiging, dat wij onze ouders lief hebben, dat we zelfs innerlijk boos op

onzelf zijn als we een hekel aan hen hebben, kwaad van hen spreken, of hen iets ergs toewensen.’ Over dit thema schreven sommige kinderen mij later zelfs korte brieven, herinneringen aan hoe het hen vergaan was, toen zij boos waren op hun ouders.

Na een week kwamen de kinderen terug op het opstellingsbeeld van de familie. Een enkeling had ongevraagd zelfs een plan gemaakt of een tekening van hoe ze de leden van de familie zouden opstellen.

Toen kon ik mij er niet meer aan onttrekken, en zo stelden we als eerste de familie van Josip op.

De jongen was met zijn ouders uit Kroatië gekomen en zijn moeder verwachtte een kind. De leerlingen wilden het ongebooren kind ook opstellen, het moest volgens hun voorstelling gehurkt aan de voeten van de moeder zitten. Josip voerde de representanten heel langzaam en zorgvuldig naar hun plaats. Ik herinner het me nog als de dag van gisteren. Vader en moeder stonden dicht naast elkaar, voor hen stonden hun beide kinderen, en het ongebooren kind hurkte aan de voeten van de moeder.

Toen werd Josip verdrietig en liet weten: ‘Oma hoort er nog bij, die woont in Kroatië. Daarom haalde hij er nog een meisje bij en zette haar naast de moeder, als grootmoeder. Onmiddellijk zei de representant van de moeder dat het haar goed deed, nu haar moeder zo dicht bij stond. Josip toonde zich diep ontroerd en verheugd, toen hij de representanten daar zag staan, ook vanwege de steun die zijn moeder nu bij haar moeder vond, en hij keek lachend naar het ongebooren kind. Alle representanten lieten weten dat zij op de juiste plek stonden en dat het hen daar goed ging.

Ook dit keer verspreidde zich minuten lang een rust door de klas, die zelfs bezit nam van mijn meest onrustige leerlingen. Ik liet hen zien hoe je weer uit je rol kunt gaan. Josip bedankte de representanten en zij schudden hun rol af. Ik zei tegen de kinderen dat zij op deze manier weer bij hun eigen gevoelens kwamen.

Achteraf vertelden de kinderen dat zij totaal andere gevoelens hadden, dan dat zij normaal hebben en de jongen die de vader ‘speelde’, wilde graag weten, of zijn eigen vader zich ook zo voelde, want hij voelde zich als representant zo trots op Josip. Hierdoor was de interesse van de kinderen gewekt voor verschillende gevoelens en vooral voor de verschillen in kwaliteit en